

A nyomvonalszakaszon egyetlen szarmata gödörészlet volt, korongolt szürke és kézzel formált kerámiával.

Bal oldali párhuzamos földút

A bal oldali párhuzamos földút 0+150–430 km közötti szakaszán került elő 22 objektum, de ezek közül csak 8 volt régészeti objektum, a többi újkori. A nyolc objektum kora a középső rézkor vége–késő rézkor eleje közötti időszakra tehető. Az objektumok két sír kivételével gödrök, gödörészletek. A 395. gödörészlet több kisebb-nagyobb belső gödörből állt, melyek egyikébe egy tulokfejet helyeztek. A 312. objektum északi részletének két mélyebb gödréből nagy mennyiségű edénytöredék került elő, néhány őrlőkő és kovaszilánk társaságában.

A két sír közül az egyik erősen sérült volt, a K–Ny tájolású csontváz bal oldalára volt fektetve, a halott bal karja és térdei közé edényt helyeztek. A másik sírban egy ovális gödörbe bal oldalára helyezett csontváz feküdt, két karját fejmagasságba, lábait könyökig felhúzták. Feje mellé kisméretű edényt helyeztek, deréktól a jobb térdig egy 11 darabból álló mészkőgyöngysor (öv?) került elő. Mindkét sír a bodrogkeresztúri kultúrához tartozhat.

Útkorrekciók

A főnyomvonalhoz 83+050–075 km között csatlakozó, illetve a Szelei úttól K-re eső útkorrekció É-i részén 21 telepobjektum helyezkedett el: 1 ház, 1 nagyméretű gödör, 1 árok és 18 kisebb-nagyobb gödör. Ezek egy része nem tartalmazott korhatározó leletet, néhány gödör jellegtelen őskori cserepei réz- vagy bronzkoriak lehetnek. A középső és késő rézkor átmeneti fázisának elég gazdag leletanyaga került elő a kb. 5,5×4,4 méteres, szabálytalan kerek gödörből. A kisebb-nagyobb, lefelé szűkülő, méhkas alakú és hordószerű, kerek veremek egy része a Kr. u. 2–3. századi szarmata településhez tartozik. A nagyméretű, méhkas alakú 336. gödörből főleg kézzel formált fazéktöredékek, fedő- és szűrőtöredékek, korongolt hombár- és táltöredékek mellett 2. századi provinciális fazéktöredék is előkerült. A felület egyetlen árokrészlete szintén a szarmata telephez tartozik.

A ház ÉNy–DK tengelyű, téglalap alakú, kb. 4,5×3,5 méteres, DK-en 2,5 méteres keskeny árokszerű nyúlvánnyal, melynek DK-i vége gyengén átégett. A ház közepén sekély gödröt, tetőtartót figyeltünk meg. Gazdag leletanyagára a kézzel formált edénytöredékek túlsúlya jellemző. A római import (Drag. 33. csészetöredék, piros festett kerámia, sötétszürke, homokos fazéktöredékek) alapján a ház a 2. századra, a 3. sz. elejére keltezhető.

Az útkorrekció déli részén 12 telepobjektumot tártunk fel: 1 házat, 1 szabadtéri kemencét, 9 gödröt és 1 körárokrészletet. A keltezhető gödrök közül a 351. ÉK–DNy hosszúkas, meredek oldalú gödör talán kút volt (alján feljött a víz), betöltéséből szarmata kerámia és piros festett római táltöredék került elő. Szintén a szarmata telephez tartozik a 352. kerek verem, mely szarmata kerámia mellett amphora-töredéket is tartalmazott. Közel Ny–K tengelyű, kb. 2,5×1,9 méteres téglalap

alakú gödör a 355. objektum, ÉNy-i sarokrésze lejtős, a másik három sarokrészben sekély gödrökkel. K-i és D-i oldalához egy-egy kemence csatlakozik; leletanyaga kevés szarmata edénytöredék. A szarmata telepobjektumok hozzávetőleg a 2–3. századra keltezhetőek.

Két gödör tartalmazott Árpád-kori kerámiát. Az 50–70 cm széles, félkör metszetű 353. ároknak csak egy része esett a feltárási területre; betöltéséből vastöredék, apró őskori cserép került ki, viszonylag laza, humuszos betöltése alapján Árpád-kori vagy fiatalabb lehet.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

Munkatársak: Berta Gergely, Czeglécki Tibor, Hegedűs Gabriella, Kasza László, Lind Árpád, Megyes László, Szabó Gergő, Szebenyi Nándor, Szőke Tibor, Zsoldos Attila, Zsolnay László ásatási technikusok.

KALÁCSKA RÓBERT – MADARAS LÁSZLÓ – POLGÁR ZOLTÁN

4. Abony, Régi-Rékasi-úti-dűlő

(Pest megye) Ó, Kk

A 4. sz. főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a dűlő területére eső két lelőhelyen.

62. lelőhely: A 86+700–86+900 km-szelvényben 2004. május 18–19-én három gödörfelt és két foltrészlet került elő a dombhát K-i szélén. A lelőhely kiterjedésének pontosítására a nyomvonal É-i szélén húzott kutatóárokban csak új- és jelenkori beásások feltárását figyelhettük meg. Felületbővítéssel a nyomsáv közepén 12 kisebb, valószínűleg őskori gödör került elő, kis csoportban. Feltárást június 9-én fejeztük be. A 7. sz. gödörben néhány embercsont-töredék került elő, a többiek lelet nélküliek. Szórványlelet egy őskori kovapenge. A feltárt terület 1820 m².

66. lelőhely: A 87+320–87+360 km főúti sáv északi oldalán, a humuszréteg leszedésekor előkerült új lelőhely. Feltárása – megszakításokkal – 2004. május 28. és június 11. között történt. Az 1. sz. árok 31 m hosszú, NyÉNy–KDK irányú, keskeny, ÉNy-i végénél derékszögben KÉK felé kanyarodik, rövid részlete után kihalad a nyomsávból. Elsekélyesedő KDK-i végében 16. századi fazék fenékrészét találtuk. A 2. sz. árok 14,6 m, ÉÉK–DDNy irányú, DDNy-i vége oszlogödörre mélyül, ÉÉK felé túlhalad a nyomsávon. A két árok szögletes, üres területet övez, a déli sarokban 9 m széles nyílással. 16. századi szárnyék alapárkai lehetnek. Az 1. ároktól délre feltárt sekély 3. sz. gödör viszonylag laza, fekete humusz betöltése az árkokéval egyezik, lelete nem volt. A feltárt terület 600 m².

Munkatársak: Dinnyés Dóra és Gera Ágnes ásatási technikusok.

DINNYÉS ISTVÁN

5. Abony, Sashalom-dűlő

(Pest megye) Sza, Á

A 4. sz. főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a dűlő területére eső két lelőhelyen.

58. *lelőhely*: A Máté-ér keleti partján elterülő lelőhely területén, a 92+100–92+300 km főúti szelvényben a humusz leszedése során bizonytalan korú árokfoltokat figyeltünk meg. A 2004. május 5–20. között elvégzett próbafeltárás során kutatásonként az Árpád-kori település öt árok-részletét és egy gödrét tártuk fel minimális leletanyaggal, valamint új- és jelenkori árok-részleteket figyeltünk meg. A feltárási terület 885 m².

61. *lelőhely*: 2004. április 30. és június 18. között a 91+3850–935/936 km közötti területen próbaásatást, a 91+935/936–92+026/042 km-szelvényben megelőző feltárást végeztünk.

A *szarmata* objektumok (három gödör, egy szabad-téri kemence) a nyomsáv jobb szélén, nagyjából egy helyen jelentkeztek. A két kerek és a szabályos négyszög alakú gödrökből díszített orsókarika, orsógomb, vaspánt-töredék, kézzel formált és gyorskorongolt kerámiatöredékek, illetve állatcsontok kerültek elő. A gödrökkel azonos korú a 200×200/240 cm-es munkagödörrel rendelkező szabad-téri kemence. Betöltéséből vastöredék és korallgyöngy került napvilágra. A kemence szájnnyílása mellett, mindkét oldalon egy-egy cölöplyukat találtunk. A teleprészlet a Kr. u. 3–4. századra keltezhető.

Az *Árpád-kori* objektumok nagy részét kerek vagy enyhén ovális alakú, általában egyenletesen bővülő falú, egyenes aljú, 40–90 cm mély élelemtároló vermek, utóbb hulladékgödrök alkotják. Három esetben figyeltük meg, hogy a gödrök fala a szájnnyílástól az aljukig vörösré ki van égetve. A gödrökből állatcsontok és kézi korongon készült Árpád-kori edénytöredékek kerültek elő. A gödrök mellett öt félig földbe mélyített házat és két szabad-téri kemencét is feltártunk. A házak lekerekített sarkú, téglalap alakúak, 270/280×285/340 cm alapterületűek, szűkülő falúak, melyeknek vagy a K-i sarkából, vagy a Ny-i rövidebb oldalukból nyílik ki a kemence. A tetőszerkezetet általában a ház két rövidebb oldalának közepénél ásott cölöpök tartották. Három esetben figyeltük meg, hogy a már nem lakott házak oldalába újabb kemencéket létesítettek. A szabad-téri kemencék közül az egyik 210×160 cm-es, körte alakú gödrének Ny-i végébe vájták a 120 cm átmérőjű kemencét. A kemence szájnnyílásához 3–4 lépcsőfok vezet a munkagödör K-i vége felől. A másik szabad-téri kemence sütőfelületének maradványa és az eredetileg 150×200 cm-es munkagödör öt cölöplyuka maradt csak meg.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

Munkatársak: Dinnyés Dóra, Gera Ágnes és Matusz Andrea ásatási technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI – DINNYÉS ISTVÁN

6. Abony, Serkeszék-dűlő

(Pest megye) U, Sza

A 4. sz. főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a dűlő területére eső 39. számú lelőhelyen. 2004. március 22. és július 8. között a 79+880–80+075 km-szelvények közötti szakaszon

7579 m² területen 99 objektumot tártunk fel. Ezek közül 94 neolit és 5 szarmata; 60 gödör, 1 kemence, 14 sír, 10 kerámiafolt, 4 járósínt, 8 árok, 2 cölöplyuk.

A szarmata objektumok a lelőhelyen elszórtan, a neolit jelenségekbe beleásva kerültek elő, 3 sír és 2 árok-részlet, a 77. objektumhoz, szarmata sírhoz tartozó kör-árok részletei. Magából a sírből Drag. 33. B típusú terra sigillata csésze került elő.

A neolit telep leletben és objektumokban legsűrűbb, leggazdagabb része a 79+880–79+960 km-szelvények közötti szakasz. Ezt a területet egy É–D irányú árokrendszer szeli ketté. Ezen a részen már az altalajt borító 30–40 cm vastag humuszréteg tetején rengeteg lelet került elő, itt tártuk fel a kerámiafoltokat, és itt kerültek elő a járósíntek is. A kerámiafoltok kisebb-nagyobb sűrű lelethalmok, egységes sötétbarna humuszban feküdtek. A leletfoltok egy részét egyértelműen össze tudtuk kapcsolni a mélyebben kirajzolódó gödrökkel, egy részük valószínűleg szeméthalom, más objektumhoz nem kapcsolható. A járósíntek közül a 151. objektum a legvastagabb, legnagyobb, legjobb állapotban megmaradt, valószínűleg az ásatáson talált egyetlen igazi házpadló.

2003–2004-ben összesen 18 neolit sírt és 2 szabálytalan neolit temetkezést tártunk fel. A neolit sírok a lelőhely egész területén, a telepjelenségek között elszórva, mind azonos rítus, tájolás szerint eltemetve kerültek elő. Bal oldalukon fekvő, erősen zsugorított, DDK–ÉÉNy tájolásúak. A sírok magasan feküdtek, a csontvázak gyakran már a gépi nyeléskor előbukkantak, sírfoltot csak ritkán lehetett megfigyelni. A 111. és 121. sírokban a koponya alatt hengeres spondylus-gyöngy került elő. Szabálytalan temetkezések a 90. és 148. gödörben előkerült csontvázak.

A 148. gödör a neolit telep legfontosabb és leletben leggazdagabb jelensége. A gödörben 25–40 cm mélyen egy hason fekvő, K–Ny tájolású, kicsavart nyakú csontvázat bontottunk ki, körülötte rengeteg lelet feküdt. A gödörben talált kerámialeletek zöme fekete-szürke foltos, finom, polírozott, porcelánszerű töredék, gyakran karcolt dísszel, és sok köztük a vörös, sárga festésű darab. A gödör legfontosabb kerámialelete egy hengeres, szürke-fekete foltos, dunántúli import edény, amelynek egész felszínét mezőkre osztott karcolt dísz borítja. A karcolt minta az edény tetején vízszintes, párhuzamos vonalakkal, lejjebb felbontott meanderekből áll, az edény alját és oldalát különböző irányú, átlós párhuzamosok borítják zselízi áthúzással. A karcolásokban mészbetét nyomai vannak, a karcolt díszítést keretbe foglalt vörös-sárga festés egészítette ki. A gödörben emellett egy egész edényt is találtunk: tojásdad testű kis bögre, rövid kihajló peremmel, hasán egymásba kapcsolódó karcolt spiráldísszel. A gödörből nagy mennyiségű kő- és csonteszköz került elő, kőbalta, őrlőkő, sok obszidiánpenge, csonttű, csontár, csontsimító, és egy csiszolt vadkanagylap töredéke.

A 113. objektumban egy 40 cm magas arcos edényt találtunk, mellette sok fekete, polírozott, karcolt, vörös festésű szalagdíszes kerámiatöredékekkel. Több gödörből